Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Ημερήσια Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα
Τρίτη 03 Μάρτιος 2020

Βιώματα και διαδρομές

ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΣ

Σήμερα στις 12 το μεσημέρι από το Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών γίνεται η κηδεία της Αλκης Ζέη, η οποία απεβίωσε σε ηλικία 97 ετών, αφήνοντας πλούσιο και πολύπτυχο λογοτεχνικό έργο. Δημιουργός μεγάλης πνοής και με σημαντικό έργο σε πολλά είδη, η Αλκη Ζέη έγραψε κοσμαγάπητα βιβλία για παιδιά και εφήβους (όπως το «Καπλάνι της Βιτρίνας» κ.ά.) αλλά και για ενήλικες (όπως την «Αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα») σε μια συνάντηση του προσωπικού στοιχείου με το πολιτικό, σε κλίμα διαρκούς αναζήτησης της αλήθειας. **Σελ. 14**

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Ημερήσια Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

Τρίτη 03 Μάρτιος 2020

Τα δώρα ζωής από την Αλκη Ζέη

Η πολυδιαβασμένη και αγαπητή συγγραφέας συγκρότησε έναν πολύπτυχο λογοτεχνικό κόσμο

Του **ΝΙΚΟΥ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΥ**

Η Αλκη Ζέη έφερε το ίχνος του εικοστού αιώνα με τρόπο ανάλαφρο, σαν κάτι φυσικό, όπως περπατούσε και έγραφε. Από συγκυρία και από επιλογή, εξελισσόταν σταδιακά σε έναν άνθρωπο ολοένα και πιο σύνθετο, πολύπτυχο και βαθύ, ολοένα και πιο στοχαστικό, σε εκείνη την κόψη που ο ιστορικός χρόνος συναιρείται μέσα στη δίνη του προσωπικού αποτυπώματος. Η απώλεια της Αλκης Ζέη σε ηλικία 97 ετών συγκίνησε όχι μόνο διότι τα βιβλία της ήταν κοσμαγάπητα, όχι μόνο γιατί η ίδια ήταν παρούσα στη ζωή ως την τελευταία στιγμή, αλλά και γιατί η ίδια εκπροσωπούσε κάτι ευρύτερο της εμβέλειας των ίδιων των έργων της. Είχε κατορθώσει

Η πολιτική κηδεία θα γίνει σήμερα Τρίτη 3 Μαρτίου, στις 12 το μεσημέρι, στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

να συμβολίζει κομμάτια από έναν συλλογικό μύχιο εαυτό.

Η ανάκληση και μόνον του ονόματός της γεννούσε συναισθήματα που γειτνίαζαν σε όψεις μιας γλυκιάς όσο και σκληρής ζωής. Ηταν ρεαλίστρια η Αλκη Ζέη, ένας άνθρωπος φιλοσοφημένος, με πολλά βιώματα και διαδρομές, και ίσως μία από τα κορυφαίες στιγμές της συγγραφικής της πορείας ήταν η αυτοβιογραφία της «Με μολύβι φάμπερ νούμερο δύο» (Μεταίχμιο, 2013), ένα δίδαγμα ζωής και μια συγκινητική αποτίμηση και πάλι στην κόψη του προσωπικού και ιστορικού χρόνου.

Γεννημένη το 1923 στην Αθήνα, η Αλκη Ζέη έζησε σε αστικό περιβάλλον, κινητικό και ανοιχτό σε ιδέες. Τουλάχιστον η ίδια ήταν, από ιδιοσυγκρασία, ένα κορίτσι που προχωρούσε και δοκίμαζε δημιουργικά και ίσως μια από τις ευτυχείς συγκυρίες της ζωής της ήταν οι συναντήσεις, με τη Διδώ Σωτηρίου, τη Ζωρζ Σαρρή, τον σύζυγό της, θεατρικό συγγραφέα Γιώργο Σεβαστίκογλου. Ολόγυρα ένας γαλαξίας προσώπων που από την εφηβεία της και μετά, μέχρι τουλάχιστον τη μεταπολίτευση, σχημάτιζε ένα πεδίο διαρκούς ανατροφοδότησης.

Στο μέλλον, όταν ο εικοστός αιώνας θα είναι απογυμνωμένος από τη θέρμη του βιώματος, είναι πιθανόν η Αλκη Ζέη να αναβιβαστεί ακόμη περισσότερο ως μια ηρωίδα, η ίδια, της ελληνικής περιπέτειας. Τα θέματά της –καθώς ανασκάπτουν σε ένα ψυχολογικό υπόστρωμα– έχουν τόση πολιτική αυτοσυνειδησία όσο και χαρά της ζωής. Χαρά με την έννοια της μεστής γεύσης, του όχι μάταιου, του όχι ευτελούς. Το κοινό την αγκάλιασε και αυτή η άσβεστη σχέση με ενηλίκους και μαθητές σχολείου τη συντρόφευε μέχρι το τέλος. Για τα παιδιά και τους εφήβους των μεταπολεμικών δεκαετιών, «Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου», «Το καπλάνι της βιτρίνας» και «Κοντά στις ράγες» συγκροτούν έναν πυλώνα ενηλικίωσης και αυτοσυνειδησίας, όσο και η «Αρραβωνιαστικιά του Αχιλλέα» (1987) οδηγεί σε κορύφωση και αναστοχασμό το θέμα της Αντίστασης και του Εμφυλίου. Ηταν μια πολιτική συγγραφέας η Αλκη Ζέη, με κίνητρο την αξιοπρέπεια της σκέψης και την αυτοτέλεια της συνείδησης, γι' αυτό και ήταν τόσο αντιδογματική, τόσο κοντά στις αθόρυβες μυλόπετρες της Μεγάλης Ιστορίας πάνω στην ψυχική ενδοχώρα της μικροϊστορίας.

Οι αυτοεξορίες της είναι σαν ένα επαναλαμβανόμενο σύνδρομο από τα νεανικά χρόνια έως την πρώτη περίοδο της ωριμότητάς της και ίσως αυτή η ικανότητα να βλέπει

Από τη δεκαετία του '40 έως το τέλος, η Αλκη Ζέη ήταν σε διαρκή ώσμωση με την κοινωνική πραγματικότητα.

την πατρίδα εξ αποστάσεως απελευθέρωσε μέσα της τη στοχαστική ματιά της. Ανάμεσα στη Μόσχα, στο Παρίσι και στην Αθήνα ως βάσεις μητροπολιτικές στη ζωή της, και με όλες εκείνες τις ποικίλες οικογενειακές αναφορές από την Κρήτη, τη Σάμο, τη Σμύρνη, την Ανδρο, με πέρασμα από «καλά» σχολεία, με την εμπειρία της μητρότητας και με ανεξάντλητη έλξη προς τη δημιουργία, υλική και άυλη, πνευματική και χειρωνακτική, λόγια και πηγαία, η Αλκη Ζέη συνόψισε ένα ιδίωμα του ελληνισμού, ελεύθερο και διαχρονικό.

Ισως «Το καπλάνι της βιτρίνας» να είναι ένα από τα κλασικά έργα μύησης στον κόσμο της φαντασίας και για τα χρόνια που θα έρθουν και ίσως το σύνολο του έργου της να αποτιμηθεί ως ένα σώμα με ιδιαίτερη συνεκτική επίδραση στο εθνικό φαντασιακό. Αλλά πρωτίστως η Αλκη Ζέη αγαπήθηκε πολύ, και αυτό ίσως ήταν το μεγαλύτερο βραβείο που πήρε στη διάρκεια της τόσο πλούσιας σε προσφορά ζωής της.

ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΣ

Η Αλκη Ζέη απευθύνθηκε σε ένα πλατύ κοινό διαφορετικών γενεών και συμπύκνωσε ένα συλλογικό αίσθημα.

Μαρία Τοπάλη

Αποκλείεται να μην είναι ελαφρύ το χώμα που θα τη σκεπάσει

Δεν ξεχνώ την πρώτη φορά που την είδα: Η Αλκη Ζέη θα είχε τη σημερινή μου ηλικία, στο βιβλιοπωλείο «Εποχές», Βασιλίσσης Ολγας, απέναντι και λοξά από τη Γερμανική Σχολή Θεσσαλονίκης. Δεν νομίζω πως έκανε ομιλία. Υπέγραφε ίσως βιβλία. Επί μία εβδομάδα ήμουν κυριευμένη από την ιδέα ότι έπρεπε να της πω κάτι τρομερά σημαντικό όταν τη δω. Επρεπε να γραφτώ κι εγώ στις δικές της εντυπώσεις ανεξίτηλα, πώς αλλιώς θα έκλεινε ο λογαριασμός ανάμεσά μας; Ηταν, βλέπετε, η πρώτη φορά που ένα μυθικό πρόσωπο, από τον άυλο κόσμο των χιλιάδων σελίδων που στις αρχές της εφηβείας μου είχα ήδη καταβροχθίσει, ξεκολλούσε σαν να μην έτρεχε τίποτα κι ερχόταν ολοζώντανο στην πόλη. Κι όχι σε κανέναν επίσημο χώρο, αλλά απέναντι από το σχολείο, εκεί όπου αγόραζα τετράδια και μολύβια.

Αν οι ηθοποιοί του Μαρμαρινού με είχαν ρωτήσει να περιγράψω σκηνές που συγκροτούν τη δική μου «Μεταπολίτευση», θα έδινα αμέσως την κομψή γυναίκα με το λοξό χαμόγελο ανάμεσα στους πάγκους των βιβλίων, περίεργα μόνη,

Μια Ελληνίδα δίχως τον συνηθισμένο μελοδραματισμό, με χάρη, χιούμορ και ανάλαφρο ύφος.

να με ακούει με προσοχή. Δυσκολευόμουν να το πιστέψω ότι την άφηναν έτσι, χωρίς θρόνο και συνοδεία, σχεδόν αδιαφορώντας για την παρουσία της, μπορούσα λοιπόν να πλησιάσω και να της πω – αδύνατον, φυσικά, να θυμηθώ έστω και μία από τις λέξεις που θα πρέπει να αναδιέτασσα μέρα και νύχτα στο μυαλό μου επί μέρες.

Αλλά έτσι ήταν και τα βιβλία της: όχι πια εξωπραγματικά και άπιαστα, αλλά μια προέκταση της οικογενειακής και σχολικής καθημερινότητας της καθεμιάς και του καθενός μας (εννοείται πως ο πατέρας μου ΗΤΑΝ ο Πέτρος, η μητέρα μου ΗΤΑΝ η μικρή Μέλισσα). Και από κει να ξαναγεννιέται με ευτελή υλικά ο μύθος. Εκεί να συνυπάρχει η ιστορία με το ανέκδοτο, ο έρωτας με την περιπέτεια μέσα στο μικρο- και μεσο-αστικό ντεκόρ που ερχόταν σε πρώτο πλάνο, ιδίως ως ενδυματολογικό styling, ως μόδα.

Μα πώς μπορούσε να μην είναι καθόλου ενοχική; Μια αγωνίστρια της Αριστεράς που λάτρευε τη Δέλτα και δεν κουραζόταν να περιγράφει λεπτομέρειες από κομψά ντυσίματα τον καιρό της κατοχικής πείνας, μια Ελληνίδα δίχως τον συνηθισμένο μελοδραματισμό, με χάρη, χιούμορ και ανάλαφρο ύφος. Αποκλείεται να μην είναι ελαφρύ το χώμα που θα τη σκεπάσει.

Ελένη Μπούρα*

Δεν υπάρχει περίπτωση να μην κρατήσω αυτό που φεύγει

«Δεν είμαι καλή στους λόγους, αλλά θα σας πω μια ιστορία», ξεκινούσε η Αλκη όταν έπρεπε να εκφωνήσει μια ομιλία. Και έλεγε ή έγραφε τις καλύτερες ιστορίες και τις έστελνε να τις επιμεληθώ. Κι όταν ήταν στις Βρυξέλλες, όπου ζουν η Ειρήνη, η κόρη της, και τα εγγόνια της, Αννα και Αντουάν, συνέχιζε να μου στέλνει τα κείμενα, αφού είχαν προηγηθεί τα μηνύματα: «Νοσταλγώ τη στιγμή που θα καθόμαστε απέναντι να διορθώνουμε».

Η αγάπη, η γενναιοδωρία, η φροντίδα της απαράλλαχτη ώς και το μεσημέρι της Πέμπτης που μου τηλεφώνησε, πρώτα να με ρωτήσει «Τι κάνετε;» και μετά να μου πει ότι εκείνη δεν αισθανόταν πολύ καλά. Δεν της τηλεφώνησα το απόγευμα να δω αν είναι καλύτερα και αυτό είναι τώρα που με βασανίζει, καθώς διαβάζω όλο το τριήμερο την αλληλογραφία μας και τα πολλά κείμενά της στον υπολογιστή μου. Μόνο τώρα καταλαβαίνω τι συνέβη, πως έφυγε για τα καλά. Και επίσης τι μέλλει γενέσθαι. Τα βιβλία της θα είναι πάντα δίπλα μου, θα απουσιάζει όμως από τη ζωή μου, κάθε Τετάρτη, όπως θα μου λείπει κι η αλληλογραφία μας. Τα μικρά

Τα βιβλία της θα είναι πάντα δίπλα μου, θα απουσιάζει όμως από τη ζωή μου.

σημειώματα, όπως εκείνο του Ιανουαρίου του 2013, όταν έγραφε το «Με μολύβι φάμπερ νούμερο δύο»: «Ακολουθώ συμβουλή σου και σήμερα προχωρώ ικανοποιητικά. Κακομοίρα μου, τι σε περιμένει. Φιλιά». Ή «Ελενάκι μου, σ' αποθύμησα.

Την Τετάρτη ως συνήθως. Σε φιλώ, η συνισταμένη των ανοησιών του Μεταιχμίου». Εκείνη την εποχή είχαμε εκδώσει μια συζήτησή της με τον Θανάση Νιάρχο, όπου μεταξύ άλλων έλεγε: «Κάτι λίγα λεφτά μού έστελνε ο θείος μου από την Κρήτη, που ήταν δεξιός, αλλά με αγαπούσε και έλεγε στη μητέρα μου: "Στείλ' τα αυτά στη συνισταμένη των ανοησιών της υφηλίου"». Ηταν το '52, που ήταν εγκλωβισμένη στην Ιταλία, στη μεγάλη της περιπέτεια για να φτάσει στη μακρινή Τασκένδη και να συναντήσει τον άντρα της, τον Γιώργο Σεβαστίκογλου.

Μόνο με το μήνυμά της τα τελευταία Χριστούγεννα δεν συμφώνησα: «Ευχαριστούμε για τις ευχές. Θα έλαβες δικές μας, αλλά θέλω να σου πω μια γιαπωνέζικη ευχή: Μην κρατάς αυτό που φεύγει, μη διώχνεις αυτό που έρχεται». Δεν υπάρχει περίπτωση να μην κρατήσω αυτό που φεύγει. Θα το έχω δίπλα μου μαζί με τα βιβλία της.

* Επιμελήτρια, υπεύθυνη ελληνικής πεζογραφίας στο Μεταίχμιο.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Διεύθυνση:Εθνάρχου Μακαρίου Και Δημητ.Φαληρέως 2

Τηλέφωνο:2104808000, Email:kathimerini@kathimerini.gr, Σελίδες:1,14, Εμβαδό:126655, Circulation:14860